

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ БОТАНІКИ ІМ. М.Г. ХОЛОДНОГО

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор Інституту ботаніки
член-кор. НАН України

Сергій МОСЯКІН

наказ № *1* від «*11*» *02* 2026 р.

ПОЛОЖЕННЯ

**про Комісію з питань етики та біоетики
при вченій раді Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного
Національної академії наук України**

«СХВАЛЕНО»

Вченою радою

Інституту ботаніки

протокол № *1*

від «*3*» *лютого* 2026 р.

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Положення про Комісію з питань етики та біоетики при вченій раді Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного Національної академії наук України (далі – Комісія та Інститут ботаніки) визначає порядок її формування та діяльності.

1.2. У своїй діяльності Комісія керується діючими інструктивними документами з питань етики та біоетики, законами України «Про освіту» і «Про вищу освіту», «Про наукову та науково-технічну діяльність», Закону України від 25.06.91 № 1264-XII «Про охорону навколишнього природного середовища», Закону України Про рослинний світ №591-XIV від 09.04.1999, Закону України Про природно-заповідний фонд України від 16.06.1992 № 2456-XII, Закону України Про Червону книгу України від 07.02.2002 № 3055-III, Закону України Про екологічну мережу України від 24.06.2004 № 1864-IV, Закону України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів від 31.05. 2007 № 1103-V, а також міжнародними етичними стандартами, зокрема: Директивою 92/43/ЄС «Про збереження природних оселищ та видів природної фауни і флори» (*Council Directive 92/43/EEC on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora*), Бернською Конвенцією про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (*Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats*), Куньмінсько-Монреальською Глобальною Рамковою програмою у сфері біорізноманіття (*Kunming-Montreal Global biodiversity framework, 18 Dec. 2022, CBD/COP/15/L.25*); Статутом Інституту ботаніки, Статутом НАН України, Етичним кодексом ученого України, затвердженим постановою загальних зборів НАН України від 15.04.2009 № 2. Крім того, Комісія тісно співпрацює з Українською асоціацією з біоетики. Фахівці комісії проводять експертизу ініціативних досліджень (перед плануванням та перед апробацією дисертації), науково-дослідних робіт Інституту ботаніки.

1.3. Комісія діє з дотриманням принципів неупередженості, об'єктивності, поваги до приватності учасників, забезпечення конфіденційності розслідування та невідворотності притягнення до відповідальності винних у порушенні норм академічної доброчесності, трудової етики та вчиненні протиправних дій (в тому числі актів харасменту або сексуальних домагань).

2. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМІСІЇ З ПИТАНЬ ЕТИКИ ТА БІОЕТИКИ

2.1. Склад Комісії затверджується наказом директора Інституту ботаніки. У своїй діяльності Комісія підзвітна та підконтрольна директору, заступнику директора з наукової роботи та вченій раді Інституту ботаніки.

2.2. Внесення змін до персонального складу Комісії може здійснювати вчена рада Інституту ботаніки протягом терміну її повноважень у зв'язку з вибуттям членів зі складу Комісії (за власним бажанням чи з інших причин).

2.3. Вчена рада Інституту ботаніки може вносити тимчасові зміни у склад Комісії, при наявності задекларованого конфлікту інтересів між членом Комісії з одного боку, та з заявником, або особою стосовно якої проводиться перевірка, з іншого.

2.4. Комісія складається не менш як із 5 осіб, її кількісний і персональний склад затверджується вченою радою Інституту ботаніки.

2.4.1. До розгляду справ Комісією не можуть бути залучені особи, які можуть мати потенційний конфлікт інтересів з заявником, або особою стосовно якої проводиться перевірка. До таких осіб відносяться:

- родичи та особи, що мають сімейні зв'язки з заявником, або особою стосовно якої проводиться перевірка;
- особи, що мають спільні наукові публікації з заявником, або особою стосовно якої проводиться перевірка;
- особи, що мають особистий конфлікт з заявником, або особою стосовно якої проводиться перевірка;
- особи, що мають наукове, комерційне або творче співробітництво з заявником, або особою стосовно якої проводиться перевірка;
- особи, що до яких попередньо встановлені факти академічної не добросовісності;
- особи, що до яких попередньо встановлені факти порушення трудової етики.

2.4.2. При наявності конфлікту інтересів (викладених у пункті 2.4.1) члена Комісії з особою щодо якої проводиться перевірка, вказаний член Комісії не бере участі у розгляді відповідної справи.

2.4.3. У випадку, коли особою, дії якої оскаржуються, є член Комісії, він не бере участі у розгляді відповідної справи.

2.4.5. У випадку коли через наявність конфлікту інтересів у члена(-ів) Комісії з заявником, або з особою стосовно якої проводиться перевірка, Комісія не може зібрати кворум, Вчена рада Інституту ботаніки може вносити тимчасові зміни у склад Комісії.

2.5. Діяльність членів Комісії здійснюється на громадських засадах.

2.6. Члени Комісії несуть відповідальність за організацію роботи Комісії, своєчасний та об'єктивний розгляд заяв, ведення справ, дотримання встановленого порядку збереження документів і конфіденційної інформації.

2.7 Документами про діяльність Комісії є:

- Заяви щодо оцінки дотримання вимог біоетики та академічної добросовісності в рамках виконання дисертаційної роботи або наукового дослідження;
- Заяви щодо порушення норм академічної добросовісності працівниками та здобувачами освіти Інституту ботаніки;
- Заяви щодо порушення норм трудової етики працівниками та здобувачами освіти Інституту ботаніки;
- протоколи засідання Комісій;

- Експертні висновки результатів перевірки на академічний плагіат;
- Рішення комісії, у формі рекомендації для вченої ради Інституту ботаніки, у справах що стосуються порушення трудової етики, або академічної доброчесності.
- книга обліку справ.

3. ПРИНЦИП РОБОТИ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ КОМІСІЇ

3.1. Метою Комісії є консультативна допомога та контроль дотримання етичних і морально-правових принципів проведення науково-дослідних робіт та дисертаційних досліджень наукових, педагогічно-наукових працівників та здобувачів освіти Інституту ботаніки.

3.2. Моніторинг дотримання членами колективу наукових працівників Інституту ботаніки Етичного кодексу вченого України. Надання консультацій дослідникам з питань академічної доброчесності, принципів наукової етики та біоетики.

3.2.1. Розгляд справ щодо порушення працівниками установи принципів академічної доброчесності, наукової етики та біоетики при проведенні наукових досліджень та публікації їх результатів.

3.2.2. Надання, за результатами розгляду справ про порушення наукової етики та біоетики, рекомендацій вченій раді та дирекції Інституту ботаніки. Ініціювання заходів щодо захисту прав та інтересів наукових працівників і запобігання порушенню норм академічної доброчесності в Інституті ботаніки.

3.2.3. Проведення експертизи наукових досліджень, експериментальних розробок і наукових творів (творів наукового характеру), які створюються у процесі роботи науковими працівниками та здобувачами наукових ступенів на предмет дотримання етичних норм і правил академічної доброчесності, а також підготовки необхідних документів. За необхідності Комісія з питань етики та біоетики може проводити моніторинг дотримання вимог під час проведення досліджень.

3.2.4. Предметом експертизи Комісії є всі дослідження, які проводяться з використанням рослин, грибів та водоростей на відповідність цих досліджень нормам біоетики.

3.2.5. Комісія надає дозвіл на проведення всіх досліджень та надає оцінку дотримання вимог біоетики після їх завершення.

3.3. Розгляд та урегулювання конфліктних ситуацій етичного та морально-правового характеру між адміністративними, науковими, педагогічно-науковими працівниками та здобувачами освіти Інституту ботаніки.

3.3.1. Розгляд справ щодо порушення працівниками установи принципів трудової етики, включно з будь-якими проявами дискримінації, булінгу, сексуальних домагань, чи інших форм гоніння, або переслідування під час трудового або навчального процесу.

3.3.2. Комісія за результатами розгляду справ про порушення трудової етики надає оцінку та рекомендації вченій раді та дирекції Інституту ботаніки.

3.4. Комісія надає, за результатами розгляду справ про порушення академічної доброчесності, наукової і трудової етики та біоетики, рекомендації вченій раді та дирекції Інституту ботаніки; ініціює заходи щодо захисту прав та інтересів наукових працівників і запобігання порушенню норм етики та біоетики в Інституті ботаніки.

4. ПОРЯДОК РОБОТИ КОМІСІЇ

4.1. Організаційною формою роботи Комісії є засідання, які скликаються головою Комісії або на вимогу не менше двох її членів.

4.2. Підставою для скликання Комісії може бути заява на ім'я директора Інституту ботаніки або його заступників, Вченого секретаря Інституту ботаніки, голови Комісії або будь якого члена Комісії.

4.3. Засідання вважається правомочним, якщо на ньому присутні більше половини від загального складу Комісії. Якщо член Комісії не може взяти участь у її засіданні з поважних причин, він має право довести свою думку до відома Комісії у письмовій формі або з використанням інших засобів комунікації.

4.4. Комісія розглядає заяви, що стосуються адміністративних, наукових, педагогічно-наукових співробітників та здобувачів освіти Інституту ботаніки:

- щодо порушення норм академічної доброчесності, трудової етики біоетики співробітником або здобувачем освіти Інституту ботаніки (пункт 4.5);
- щодо оцінки дотримання вимог біоетики при плануванні наукового дослідження (пункт 4.6);
- щодо оцінки дотримання вимог біоетики та академічної доброчесності після завершення наукового дослідження (пункт 4.7).

4.5. Заяви про порушення норм академічної доброчесності, трудової етики та біоетики співробітниками або здобувачами освіти Інституту ботаніки приймаються Комісією від усіх членів колективу наукових працівників установи, а також від сторонніх осіб і в обов'язковому порядку розглядаються не пізніше, ніж у десятиденний термін від дня їх надходження. Заяви можуть бути подані у довільній формі на ім'я директора Інституту ботаніки, його заступників, голови Комісії, будь якого члена Комісії.

4.5.1. За потреби для попередньої експертизи матеріалів, викладених у повідомленні, Комісія може залучати відповідних фахівців Інституту ботаніки з власної ініціативи або ж звернутися до дирекції з проханням про створення окремої експертної групи для розгляду означеного в повідомленні порушення норм академічної доброчесності наукової, чи трудової етики співробітниками або здобувачами освіти Інституту ботаніки.

4.5.2. Засідання Комісії може проводитися у закритому режимі, або в присутності сторін конфлікту, якщо з боку однієї чи обох сторін буде висловлене

письмове або усне бажання про свою присутність при розгляді Комісією відповідної справи.

4.5.3. При розгляді справ про порушення норм академічної доброчесності, трудової етики та біоетики, коли заявник або особа, дії якої оскаржуються, є членом профспілки працівників Інституту ботаніки до розгляду справи обов'язково залучається представник профспілки працівників Інституту ботаніки.

Вказаний представник профспілки працівників Інституту ботаніки повинен відповідати критеріям викладеним у пункту 2.4.1. і не мати конфлікту інтересів ні з заявником, ні з особою, дії якої оскаржуються. При неможливості виконати пункт 2.4.1. для жодного представника профспілки працівників Інституту ботаніки до розгляду справи можуть бути залучені представники профспілки працівників Національної академії наук України.

4.5.4. При розгляді справ про порушення норм академічної доброчесності, трудової етики та біоетики, коли заявник або особа, дії якої оскаржуються, є молодим вченим або здобувачем третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти до розгляду справи обов'язково залучається представник Ради молодих учених Інституту ботаніки.

Вказаний представник Ради молодих учених Інституту ботаніки повинен відповідати критеріям викладеним у пункту 2.4.1 і не мати конфлікту інтересів ні з заявником, ні з особою, дії якої оскаржуються. При неможливості виконати пункт 2.4.1 для жодного представника Ради молодих учених Інституту ботаніки, до розгляду справи можуть бути залучені представники Ради молодих учених Національної академії наук України.

4.5.5. При розгляді справ про порушення норм академічної доброчесності та трудової етики Комісія керується «Положенням про врегулювання конфліктних ситуацій в Інституті ботаніки ім. М.Г. Холодного НАНУ» і «Порядком реагування на випадки булінгу».

4.5.6. При розгляді справ про порушення норм академічної доброчесності та трудової етики Комісія має право розпочати процедуру розслідування події викладеної у заяві, а саме опитування свідків, розгляд додаткових документів та фактів, що підтверджують або спростовують скаргу.

4.5.7. За результатами розгляду справ про порушення норм академічної доброчесності, трудової етики та біоетики Комісія надає рішення у письмовій формі, яке є рекомендацією для адміністрації Інституту ботаніки та Вченої ради Інституту ботаніки. Вказане рішення підписується всіма членами Комісії та сторонами конфлікту, кожна з яких отримує копію рішення впродовж 3 робочих днів з моменту його прийняття. Рішення Комісії є підставою для адміністрації Інституту ботаніки вжити відповідні до чинного законодавства заходи, щодо порушників академічної доброчесності, трудової етики та біоетики, зокрема, винесення догани або звільнення працівника/працівниці, відрахування здобувача/здобувачки вищої освіти тощо.

4.5.8. Якщо Комісія встановить, що зміст викладених у заяві фактів виходить за межі компетенції Комісії, вона приймає рішення, яке обґрунтовується, про відмову розгляду вказаної заяви та у найкоротший строк письмово повідомляє про це заявника із роз'ясненням причин відмови.

4.6. Для отримання висновку Комісії з питань етики та біоетики при плануванні наукових досліджень необхідно надати голові комісії наступні документи:

- заяву встановленої форми;
- розширену анотацію плану наукової роботи із зазначенням об'єктів та всіх методик дослідження.

4.6.1. При розгляді справ про відповідність запланованого дослідження нормам етики та біоетики голова Комісії призначає 2 експертів (1 – з числа членів Комісії та 1 – з числа фахівців у відповідній галузі досліджень), які протягом 2 тижнів повинні надати висновок щодо відповідності запланованого дослідження чинному законодавству та міжнародним стандартам.

4.6.2. За результатами розгляду матеріалів на засіданні секретар готує висновок про відповідність плану наукового дослідження нормам етики та біоетики. Висновок надається виконавцю не пізніше 1 тижня після засідання комісії.

4.7. Для отримання висновків Комісії з питань етики та біоетики після завершення наукових досліджень автор (автори) твору, не пізніше ніж за 2 тижні до оприлюднення (захисту, подання у спецраду чи прийняття до друку), необхідно надати голові комісії наступні документи:

- заяву встановленої форми;
- результати дослідження, оформлені у вигляді рукопису дисертаційної роботи, звіту НДР чи рукопису наукової статті;
- довідку про оригінальність дисертації.

4.7.1. Члени Комісії здійснюють перевірку на наявність ознак академічного плагіату і надають науковому автору/керівникові експертний висновок разом із загальним звітом оригінальності, який формується системою перевірки, у триденний термін або не пізніше 1 тижня після засідання комісії. У вказаному експертному висновку обов'язково обґрунтовується коректність використання текстових запозичень та підтверджується або спростовується відсутність ознак академічного плагіату.

4.6.2. За результатами розгляду матеріалів на засіданні Комісії з питань етики та біоетики секретар готує висновок щодо наявності, або відсутності ознак академічного плагіату у вказаному документі. Висновок надається виконавцю не пізніше 1 тижня після засідання комісії.

4.6.3. Члени комісії здійснюють перевірку відповідності виконаного дослідження нормам академічної доброчесності та біоетики, при необхідності, із залученням фахівців у відповідній галузі досліджень.

4.6.4. За результатами розгляду матеріалів на засіданні Комісії секретар готує висновок щодо відповідності виконаного дослідження нормам етики та біоетики. Висновок надається виконавцю не пізніше 1 тижня після засідання комісії.

4.7. Рішення Комісії, матеріали розгляду справ та всі супутні документи повинні зберігатися у Комісії протягом п'яти років.

5. ПОРЯДОК ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ КОМІСІЄЮ

5.1. Ухвали Комісія приймає таємним або відкритим голосуванням, за рішенням присутніх на засіданні членів Комісії.

5.2. Ухвала Комісії вважається прийнятою, якщо за неї проголосувала більшість від присутніх на засіданні членів. Якщо голоси членів Комісії поділилися порівну, вона вважається неприйнятою. Справа надається на повторний розгляд, про що повідомляються заявник та особа, дії якої оскаржуються.

5.3. Член Комісії, який має відмінну думку, від прийнятої в ухвалі Комісії, має право докласти до цієї ухвали письмове повідомлення про свою позицію.

5.4. Копії рішень Комісії надаються заявнику та особі, дії якої оскаржуються, у триденний термін від дати проведення засідання Комісії, на якому розглядалася відповідна заява.

5.5. Протокол засідання Комісії зберігається у справах вченої ради.

5.6. Рішення Комісії мають рекомендаційний характер і подаються до адміністрації та вченої ради Інституту ботаніки для прийняття остаточної ухвали.

6. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

6.1. Положення про Комісію та її склад затверджується вченою радою Інституту ботаніки.

6.2. Зміни та доповнення до цього положення вносяться шляхом його затвердження в новій редакції. Після затвердження нової редакції попереднє положення втрачає юридичну силу.